

SUICIDE ZEROS KOMMUNBAROMETER 2023

En undersökning om kommunernas arbete
med att förebygga självmord

Mars 2023

**SUICIDE
ZERO**

Suicide Zero är en ideell organisation som sedan 2013 arbetar för att minska självmorden i Sverige. Varje år tar nära 1 500 människor sina liv. Det är fyra om dagen. I statistiken döljer sig föräldrar, syskon, barn, grannar, kollegor och vänner. Tiotusentals får varje år beskedet att någon de känner har tagit sitt liv. Vi gör allt för att lyfta frågan, identifiera samhällsbrister och sprida kunskap.

www.suicidezero.se | 010–200 80 12 | kontakt@suicidezero.se

facebook.com/suicidezero | Swish: 90 03 989

Suicide Zero c/o The Park, Magnus Ladulåsgatan 3, 118 65 Stockholm

FÖRORD

Varje år tar 1 500 människor i Sverige sina liv. Det är sju gånger fler än antalet döda i trafiken. Utöver detta gör minst 15 000 personer självmordsförsök. Nästan halva befolkningen känner någon som tagit sitt liv. Det gör frågan till en viktig angelägenhet för de allra flesta.

Läget är särskilt allvarligt just nu mot bakgrund av den rådande situationen i samhället. Pandemin har redan slagit hårt mot utsatta grupper, samtidigt som kraftigt ökade priser och en stundande lågkonjunktur riskerar att driva upp den psykiska ohälsan och självmordstalen.

Vi vet idag att självmord går att förebygga. Vi vet också att det suicidförebyggande arbetet behöver finnas på olika nivåer i samhället. Kommunerna finns närvarande i alla människors liv, från förskolan till äldreboendet. De har därmed en viktig roll att spela, med stora möjligheter att bidra till att minska antalet självmord.

Syftet med denna undersökning, som genomförs för andra året i rad, är att bidra till ökad kunskap om kommunernas arbete. Majoriteten av frågorna täcker områden som har vetenskapligt stöd när det handlar om att förebygga självmord.

I årets rapport kan vi konstatera att det verkar ske en viss positiv utveckling. Förutom att fler kommuner har deltagit i undersökningen och gett mer utförliga svar, ser vi framsteg inom några viktiga områden. Flera har till exempel en kommunal samordnare och utbildar sin personal.

Samtidigt är skillnaderna mellan kommunerna stora och många har knappt påbörjat ett arbete. Att bara 14 kommuner av de 232 som svarat på enkäten bedöms ha goda insatser inom området är helt oacceptabelt.

Bakom varje siffra i självmordsstatistiken finns en unik människa och ofta efterlevande som tvingas uthärda den svåraste av förluster. Det är mer angeläget än någonsin att Sveriges kommuner nu tar krafttag och utvecklar sitt suicidpreventiva arbete.

I rapporten föreslår vi ett antal åtgärder som kommunerna kan vidta. Det kommer att rädda många liv.

Rickard Bracken

Generalsekreterare på Suicide Zero

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	5
Metod	7
Resultatredovisning	8
Drygt sju av tio kommuner har samordnare för det suicidpreventiva arbete	8
Få kommunbudgetar nämner suicidpreventivt arbete	9
Rutiner för hur medarbetare ska agera saknas på många håll	10
Utbildningar i suicidprevention i sju av tio kommuner	11
Förebyggande arbete på alla skolor i bara tre av tio kommuner	12
Många kommuner har insatser mot ofrivillig ensamhet bland äldre	13
Två av tre kommuner genomför insatser för att minska alkoholkonsumtion	14
Få kommuner analyserar risker för självmord i offentliga miljöer	15
Tre av tio saknar lokal överenskommelse för stärkt vårdkedja för högriskgrupper	16
Drygt tre av tio informerar inte för att öka kunskapen om suicidprevention	17
Bara tre av tio kommuner har vidtagit åtgärder med anledning av osäkerhet i omvärlden ..	18
Sammanfattande analys	19
Förslag på åtgärder	21
Ranking av landets kommuner	23
Bilaga 1. Förteckning över betyg för svarsalternativ.....	29

SAMMANFATTNING

Genom sin närhet till människor, inte minst till grupper som är särskilt utsatta när det handlar om risk för självmord, har Sveriges kommuner en viktig roll att spela i det suicidpreventiva arbetet. Undersökningen visar att många kommuner saknar viktiga insatser för att minska antalet självmord.

Rapporten baseras på en enkät som skickades ut hösten 2022 till landets 290 kommuner. 232 kommuner svarade. Enkäten innehöll frågor om hur arbetet är organiserat, förebyggande insatser, samverkan med vården och utbildningsinsatser, och utgår från en sammanställning av evidensbaserade befolkningsinriktade insatser för att minska självmord (www.respi.se). I år fanns även en fråga med om kommunen har vidtagit särskilda åtgärder med anledning av den osäkra situationen i samhället.

Sammanställningen visar att bara 14 kommuner bedöms ha goda insatser inom området. Det är fyra fler än förra året. Övriga kommuner i undersökningen har ett stort behov av att utveckla sitt arbete. 71 kommuner kan inte anses ha ett tillfredsställande arbete med att förebygga självmord.

Att så få kommuner har ett tillräckligt utvecklat suicidpreventivt arbete är särskilt allvarligt just nu, i ett läge med stor oro i omvärlden och när många har svårt att få pengarna att räcka till. En stundande lågkonjunktur riskerar att driva upp den psykiska ohälsan och självmordstalen ytterligare.

Jämfört med förra året har dock flera kommuner insatser på plats inom några viktiga områden. Förutom att åtgärder vidtagits är en möjlig förklaring att kommunerna i år har varit bättre på att ta reda på vilka insatser de egna förvaltningarna faktiskt gör.

Urval av undersökningens resultat:

- Bara tre av tio kommuner har vidtagit särskilda åtgärder inom området suicid med anledning av ökad osäkerhet i omvärlden och försämrade ekonomiska livsvillkor för många av kommunens medborgare.
- Tre av tio saknar en lokal överenskommelse för samarbetet mellan socialtjänst och psykiatri med syftet att stärka vårdkedjan för grupper som har en hög risk för suicid.
- Självmorden ökar i gruppen barn och unga. Ändå genomför så få som en av tre kommuner förebyggande insatser på alla skolor.
- Drygt sju av tio har en tjänsteperson med samordningsansvar för det suicidpreventiva arbetet. Här har en positiv utveckling skett jämfört med förra året.
- Endast ett fåtal kommuner analyserar och åtgärdar risker för självmord i den offentliga fysiska miljön, en förebyggande insats med starkt forskningsstöd. Här har ingen förbättring skett.
- Drygt tre av tio kommuner saknar informationsinsatser riktade till allmänheten i syfte att öka kunskapen om hur självmord kan förhindras.
- En högre andel än förra året uppger att de gör insatser för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre, drygt åtta av tio kommuner jämfört med sex av tio.

Så kan kommunerna förbättra sitt arbete:

I den här rapporten presenterar Suicide Zero konkreta förslag på hur kommunerna kan förbättra sitt suicidpreventiva arbete. Organisationen har identifierat fyra övergripande utvecklingsområden:

- Med anledning av den nuvarande samhällssituationen och en kommande lågkonjunktur är det extra viktigt att kommunen prioriterar och erbjuder stöd till de grupper som redan före pandemin hade en utsatt situation. De som har mindre marginaler och är beroende av samhällets stöd drabbas extra hårt av ökade levnadskostnader och ekonomisk stress. En försämrad samhällsekonomi kan dessutom påverka tillgången till viktiga välfärdstjänster. En sådan utveckling riskerar, om inget görs, att leda till ökade sociala klyftor och stigande självmordstal.

Kommunerna måste också:

- Skapa en struktur för arbetet. Kommunledningen behöver ge ett tydligt uppdrag till förvaltningarna att arbeta med suicidprevention utifrån sina olika ansvarsområden. Att ta fram en handlingsplan och utse en samordnande person är ett viktigt första steg.
- Analysera och åtgärda risker för självmord vid offentliga platser, anläggningar eller byggnader. Ytterst få kommuner gör detta idag, trots att det är en av de åtgärder som har starkast vetenskapligt stöd.
- Erbjud effektiva suicidpreventiva program på alla skolor. Skolans allmänna uppdrag, att se till att alla elever går ut skolan med godkända betyg, är dessutom – även utifrån ett suicidpreventivt perspektiv – en mycket angelägen uppgift.

För fakta, stöd, tips och goda exempel på hur kommuner kan arbeta suicidpreventivt, besök gärna suicidezero.se/kommun.

METOD

Rapporten bygger på en enkät som skickades ut till landets 290 kommuner hösten 2022. 232 kommuner har besvarat enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 80 procent.

Webbenkäten skickades till kommunernas registratorer, som uppmanades att vidarebefordra undersökningen till högsta ansvarig tjänsteperson för frågorna. I kommuner där uttalat ansvarig saknas uppmanades mottagarna att skicka enkäten till kommunchef eller hållbarhetschef. Enkäten skickades via e-post 8 november. Den 29 november och 5 december skickades påminnelser ut till de respondenter som ännu inte svarat. Den 27 januari 2023 stängde enkäten.

Några gemensamma nämnare mellan de kommuner som inte svarat på enkäten kan inte identifieras. Både stora och små kommuner har deltagit och den geografiska spridningen över Sverige är god.

Frågorna arbetades fram av en projektgrupp bestående av experter på Suicide Zero. I gruppen deltog även Agenda PR som genomförde undersökningen. Frågorna handlar om hur arbetet är organiserat, förebyggande insatser, samverkan med vården och utbildningsinsatser. Majoriteten av frågorna i enkäten utgår från en sammanställning av evidensbaserade insatser på befolkningsnivå som genomförts av Nationellt Centrum för Suicidprevention (NASP). Sammanställningen finns tillgänglig på www.respi.se.

I år hade vi även med en fråga om kommunen vidtagit särskilda åtgärder inom området suicid med anledning av ökad osäkerhet i omvärlden och försämrade ekonomiska livsvillkor för många av kommunens medborgare.

Svaren har poängsatts och kommunerna har därefter rangordnats utifrån totalt antal poäng. I kapitlet *Betygskriterier* finns en redovisning av hur svarsalternativen har poängsatts.

Enkäten omfattar frågor som berör flera olika förvaltningar, vilket är en utmaning för de som ska svara på enkäten. I årets undersökning har andelen som angett svarsalternativet "Vet ej" genomgående minskat jämfört med förra året. Det har inneburit en förändring av resultaten i positiv riktning. Det är svårt att avgöra om de positiva resultaten är en följd av förbättrade insatser jämfört med förra året, eller om insatsen redan fanns på plats föregående år men inte var känd på en övergripande nivå inom kommunen. Detta är viktigt att bära med sig i tolkningen av resultaten.

I rapporten studeras den övergripande utvecklingen i landets kommuner. Analyser av utveckling i enskilda kommuner som deltog förra året har inte genomförts.

En granskning på plats i kommunerna, där varje enskilt område kontrollerades, skulle kunna ge en delvis annorlunda bild, men resultaten i undersökningen bedöms vara relevanta att använda för att ge en bild av kommunernas arbete med suicidprevention i Sverige idag.

RESULTATREDOVISNING

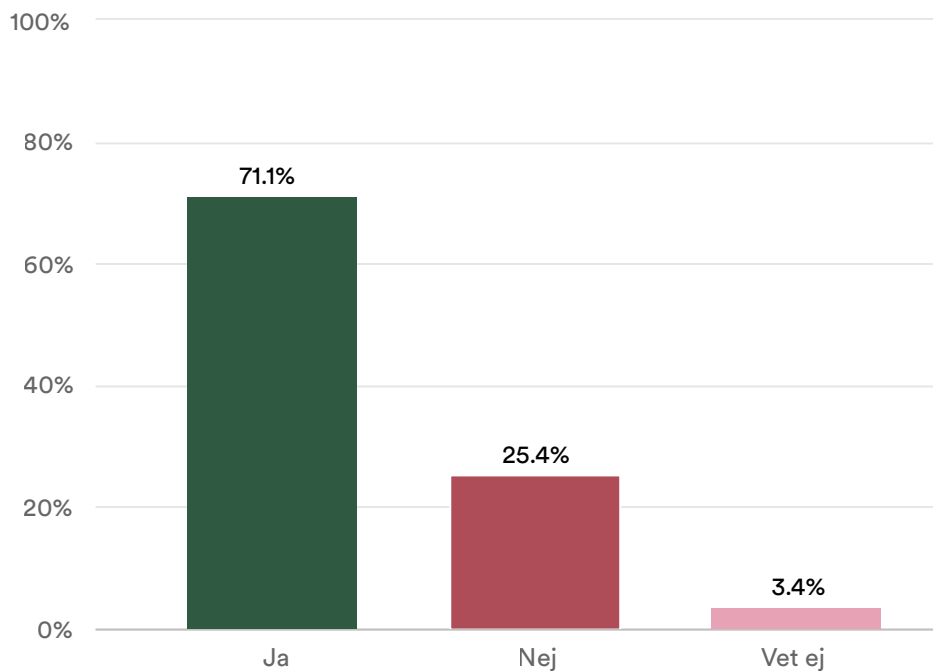
Drygt sju av tio kommuner har samordnare för det suicidpreventiva arbete

Insatser för att förebygga självmord är kopplade till flera olika delar av en kommuns verksamhet. De kommuner som har en samordnare för det suicidpreventiva arbetet, bedöms ha bättre förutsättningar att se till att viktiga insatser görs inom flera olika verksamhetsområden och att kommunen får en samlad bild av arbetet.

Drygt sju av tio kommuner uppger att de har en samordnare för det suicidpreventiva arbetet. Motsvarande siffra 2022 var knappt sex av tio. Fler kommuner svarar alltså att de har en samordnare jämfört med förra året.

Det är vanligast att den som har titeln folkhälsostateg eller motsvarande har rollen som samordnare. I en del kommuner har chefer inom exempelvis socialtjänsten rollen och i några fall kommunchefen.

1. Finns det en tjänsteperson inom kommunen som har ett samordningsansvar för organisationens suicidpreventiva arbete?

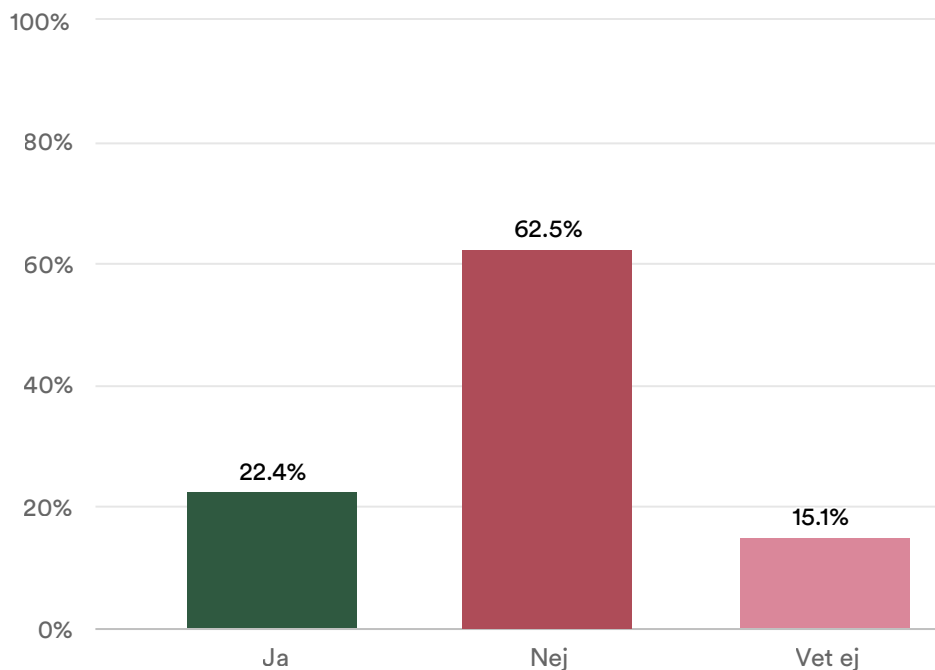
Få kommunbudgetar nämner suicidpreventivt arbete

Att en fråga finns med i en kommuns budget är en viktig förutsättning för att den ska få prioritet i organisationen. Det innebär att det finns resurser kopplade till arbetet och att det kan finnas uttalade uppdrag eller mål.

Drygt var femte kommun uppger att det suicidpreventiva arbetet nämns i kommunens budget. Här syns en marginell ökning jämfört med förra året. Att arbetet nämns i relativt få budgetar är en signal om att det inte är tillräckligt prioriterat i många kommuner. I de öppna svaren framgår att frågan diskuteras i kommunerna, vilket kan innebära att fler framöver tar steget och lägger in det i budgeten.

Det är vanligt att suicidpreventiva insatser i kommunerna är beroende av stimulansmedel från regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om psykisk hälsa och suicidprevention. Denna typ av överenskommelser ger kommunerna möjlighet att utveckla sina insatser inom området, men riskerar samtidigt att avslutas om stimulansmedlen upphör. Det är därför angeläget att suicidprevention blir en del av kommunernas ordinarie arbete och budget.

2. Nämns det suicidpreventiva arbetet i kommunens budget för 2022?

Rutiner för hur medarbetare ska agera saknas på många håll

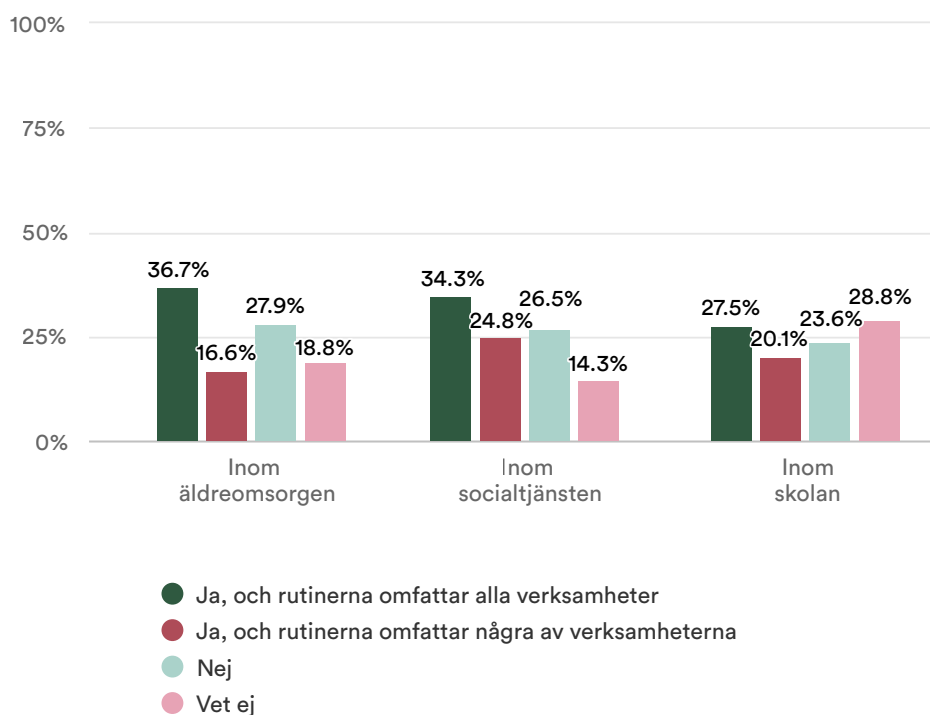
Det är viktigt i alla verksamheter att det finns rutiner för vilka åtgärder som ska vidtas om någon försöker ta sitt liv, eller har tagit sitt liv. I undersökningen ställs frågan om kommunen har rutiner för hur medarbetare inom äldreomsorg, socialtjänst samt skola ska agera. Rutiner är extra viktiga där eftersom en hög andel av alla självmord sker i grupper där dessa verksamheter har ett ansvar.

När det gäller äldreomsorgen svarar drygt hälften, 54 procent, att de har skriftliga rutiner för alla eller några verksamheter. Motsvarande siffra förra året var 42 procent. Eftersom andelen som svarar att de inte vet har minskat betydligt är det svårt att veta hur många kommuner som faktiskt har förbättrat sitt arbete jämfört med förra året. Närmare tre av tio kommuner svarar fortfarande att de inte har några rutiner.

Inom socialtjänsten är det något vanligare med rutiner. Här svarar nära sex av tio kommuner att skriftliga rutiner finns i någon form. Förra året uppgav nära hälften att de hade rutiner. Drygt var femte kommun saknar rutiner, vilket är en viss förbättring mot förra året.

Inom skolan är det ovanligare med rutiner jämfört med inom äldreomsorgen och socialtjänsten. Bara knappt hälften av alla kommuner uppger att de har rutiner för skolan. Motsvarande siffra förra året var tre av tio. Andelen som svarar nej är i stort sett oförändrad.

3. Har kommunen skriftliga och verksamhetsanpassade rutiner för hur medarbetare ska agera i händelse av suicid/suicidförsök inom följande områden?

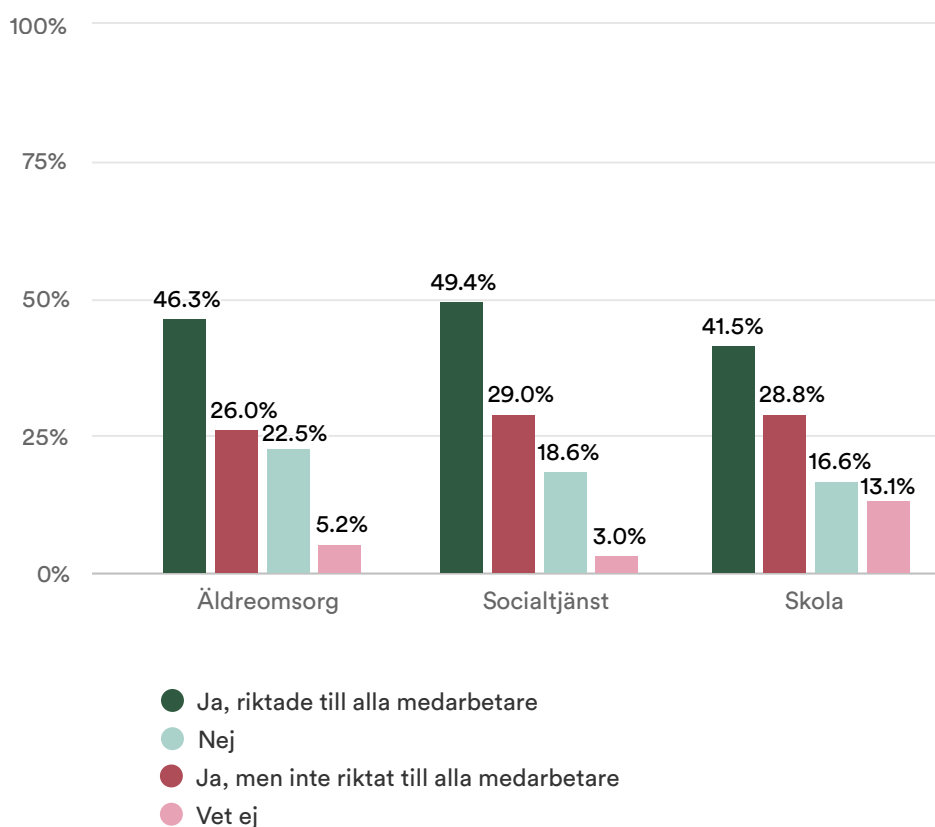
Utbildningar i suicidprevention i sju av tio kommuner

Att kommunens medarbetare har kunskap är en viktig komponent i arbetet med att förebygga självmord. Undersökningen visar att över sju av tio genomför utbildningar inom äldreomsorg, socialtjänst och skola. Det är en förbättring jämfört med förra året, då under sex av tio kommuner svarade att de genomför utbildningar. Samtidigt innebär resultaten att många medarbetare fortfarande inte får någon utbildning i suicidprevention.

Vanligast är utbildning inom socialtjänsten, där närmare åtta av tio uppger att de genomför utbildning riktad till alla, eller en mindre grupp medarbetare.

Av fritextsvaren framgår att det framför allt är utbildningen Mental Health First Aid (MHFA) som kommunerna erbjuder medarbetarna.

4. Genomför kommunen utbildningar i suicidprevention riktade till medarbetare inom följande områden?

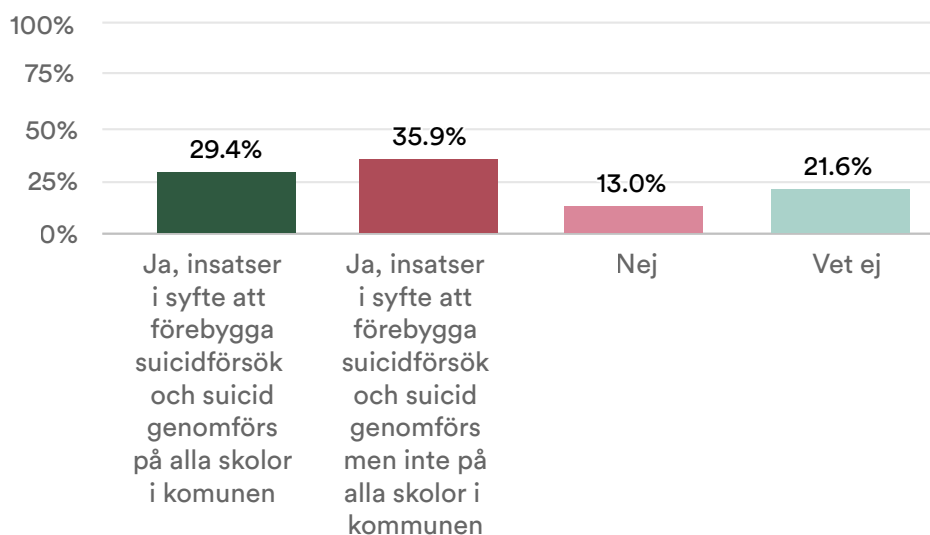
Förebyggande arbete på alla skolor i bara tre av tio kommuner

År 2019–2021 dog 164 barn och unga upp till 19 år i självmord (säkra och osäkra självmord). Under samma period vårdades 288 barn upp till 14 år och 2 320 unga i åldern 15–24 år inom slutenvård för självmordsförsök eller självsador. Det finns evidens för att skolbaserade insatser är viktiga i en suicidpreventiv strategi. Att arbeta med att förebygga självmord inom skolan är därför mycket viktigt.

Jämfört med förra året är det en högre andel kommuner som svarat att de genomför förebyggande insatser på skolorna. Nära tre av tio uppger att det görs insatser på alla skolor. Motsvarande siffra förra året var två av fem. Drygt var tredje kommun svarar att insatser genomförs på vissa skolor. Resultaten innebär – trots förbättringen – att det på många skolor i landet inte görs några suicidpreventiva insatser alls.

Fritextsvaren visar att Youth Aware of Mental health (YAM), ett program riktat till skolelever, genomförs i många kommuner.

5. Genomförs insatser på kommunens skolor i syfte att förebygga suicidförsök och suicid?

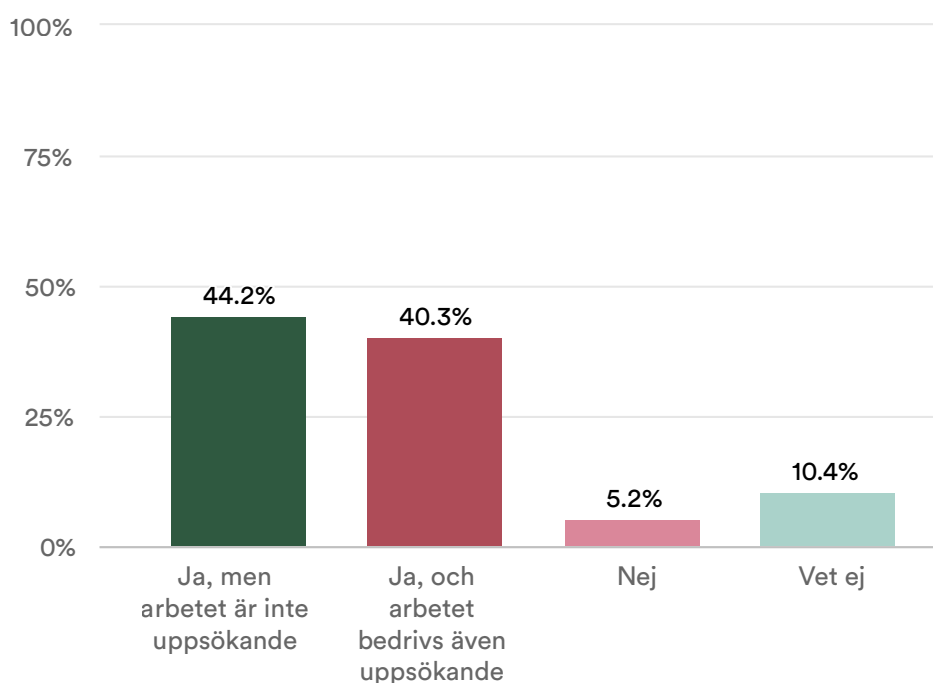
Många kommuner har insatser mot ofrivillig ensamhet bland äldre

Drygt åtta av tio kommuner uppger att de bedriver verksamhet för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre. Det är en högre andel än förra året, då drygt sex av tio svarade att de har sådan verksamhet.

För att motverka ofrivillig ensamhet är det nödvändigt att kommunerna erbjuder någon form av riktad insats, för att fånga upp dem som inte själva söker sig till aktiviteter. För att få reda på hur många som arbetar uppsökande innehåller frågan i år två olika svarsalternativ. Strax under hälften svarar att deras insatser är uppsökande, vilket är att betrakta som positivt.

Samtidigt visar kommentarerna att insatserna är ganska allmänt hållna, till exempel är olika former av träffpunkter vanligt. Men det finns också kommuner som på olika sätt aktivt tar kontakt med äldre.

6. Bedriver kommunen verksamhet för att bekämpa ofrivillig ensamhet bland äldre?

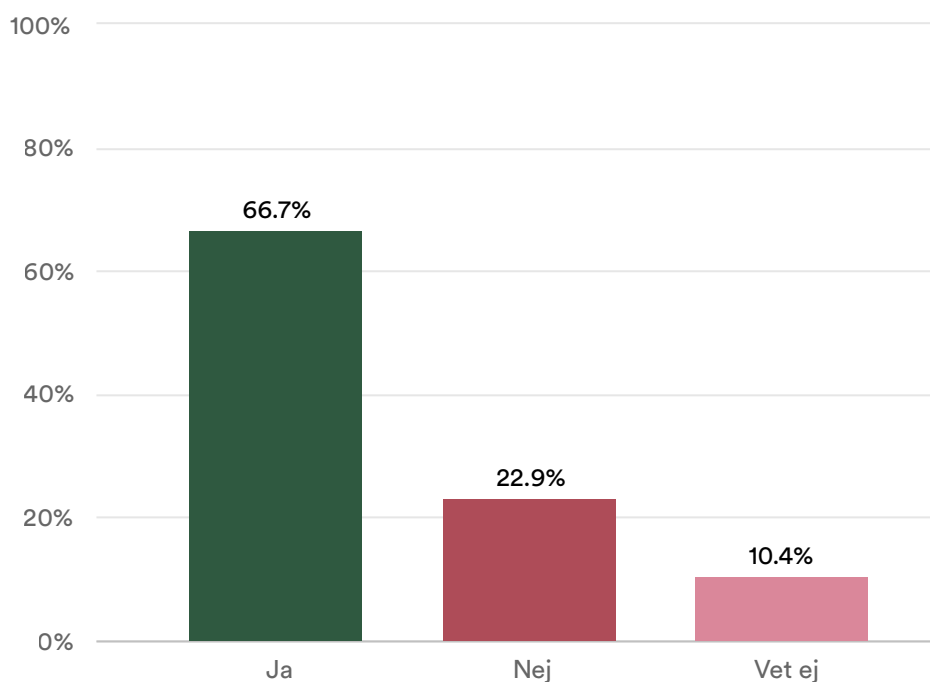

Två av tre kommuner genomför insatser för att minska alkoholkonsumtion

Hög alkoholkonsumtion ökar risken för självmord. Därför är det viktigt med insatser som kan bidra till att människor dricker mindre. Även inom detta område har det skett en positiv utveckling. Två av tre kommuner uppger att de genomför regelbundna insatser, jämfört med knappt sex av tio förra året. Drygt var femte genomför inte några insatser alls på området.

Av kommentarerna framgår att kommunerna genomför en rad olika aktiviteter. Flera arbetar med förebyggande arbete inom ANDT-området (alkohol, narkotika, dopning och tobak), något som Folkhälsomyndigheten beviljar projektmedel för. Andra erbjuder utbildningar i ansvarsfull alkoholservice och har träffar med krögare. De flesta kommuner riktar främst in sig på ungdomar.

7. Genomför kommunen regelbundna insatser för att minska alkoholkonsumtion bland kommunens invånare?

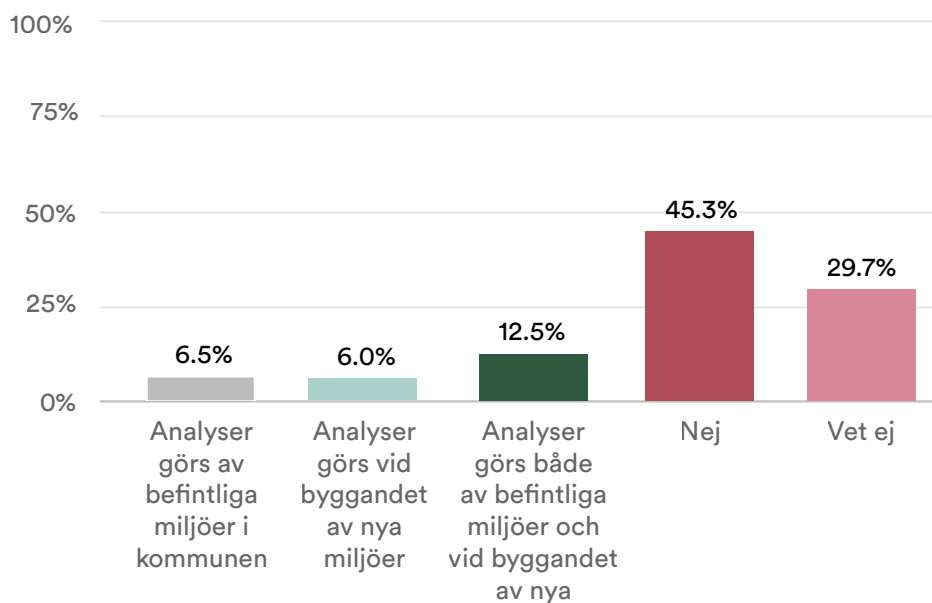
Få kommuner analyserar risker för självmord i offentliga miljöer

Begränsning av medel och metoder är en av de åtgärder som har starkast vetenskapligt stöd när det handlar om att förebygga suicid. Att kartlägga, och vid behov göra förändringar, vid platser där självmord är vanligt är därför en viktig insats. Det bör också göras en analys i samband med att nya miljöer planeras och skapas.

Svaren visar att endast en liten andel av alla kommuner genomför analyser av offentliga platser, anläggningar eller byggnader. Detta gäller både befintliga miljöer och när nya miljöer skapas. En något högre andel svarar i år att de genomför analyser, men andelen som svarar nej är oförändrad.

Detta är ett område med stor förbättringspotential. I kommentarerna uppger flera kommuner att de är på gång med att utveckla ett arbete med att analysera olika miljöer.

8. Analyserar kommunen enskilt eller i samarbete med andra aktörer risker för suicid i olika miljöer i kommunen?

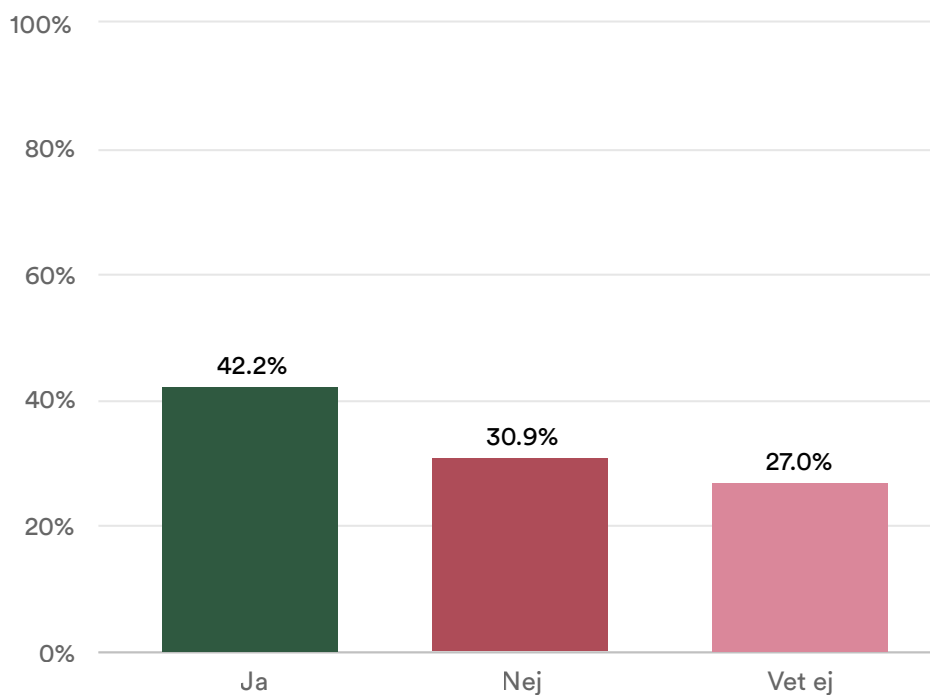

Tre av tio saknar lokal överenskommelse för stärkt vårdkedja för högriskgrupper

En viktig åtgärd för att förebygga självmord är att stärka vårdkedjan för riskgrupper. Ett effektivt och långsiktigt samarbete underlättas om det finns en överenskommelse mellan socialtjänst och psykiatri.

I undersökningen uppger drygt två av fem kommuner att de har en överenskommelse för grupper med hög risk för suicid. Det är en högre andel än förra året. Samtidigt är andelen som inte har en överenskommelse oförändrad.

9. Finns en lokal överenskommelse för samarbetet mellan socialtjänst och psykiatri med syftet att stärka vårdkedjan för grupper som har en hög risk för suicid?

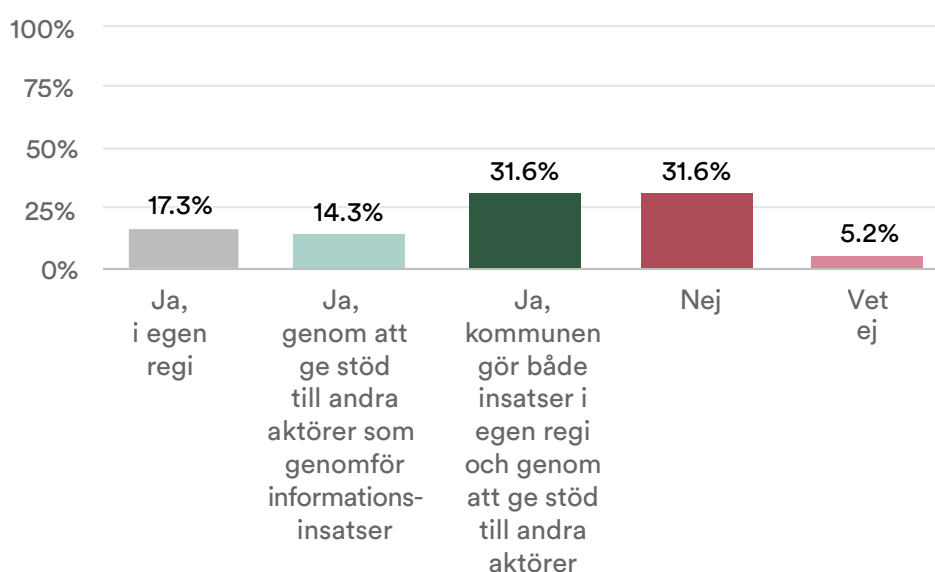

Drygt tre av tio informerar inte för att öka kunskapen om suicidprevention

Att prata med den som mår dåligt och fråga om självmordstankar kan rädda liv. Undersökningar visar att många känner sig osäkra på hur de ska fråga, prata om ämnet och var man kan få hjälp. Kommunerna är den offentliga aktör som står närmast medborgarna. Därför är det viktigt att de tar initiativ till att öka kunskapen. Att nå ut med information om hur man kan möta en medmänniska som mår dåligt och vart man kan vända sig för att få professionell hjälp, är en viktig insats för kommunerna.

Enkäten visar att drygt sex av tio kommuner genomför informationsinsatser riktade till allmänheten för att öka kunskapen om hur självmord kan förebyggas. Förra årets siffra var fyra av tio. Samtidigt är det fortsatt många kommuner, tre av tio, som inte gör några insatser alls.

10. Genomför kommunen regelbundna informationsinsatser riktade till allmänheten för att öka kunskapen om suicidprevention?

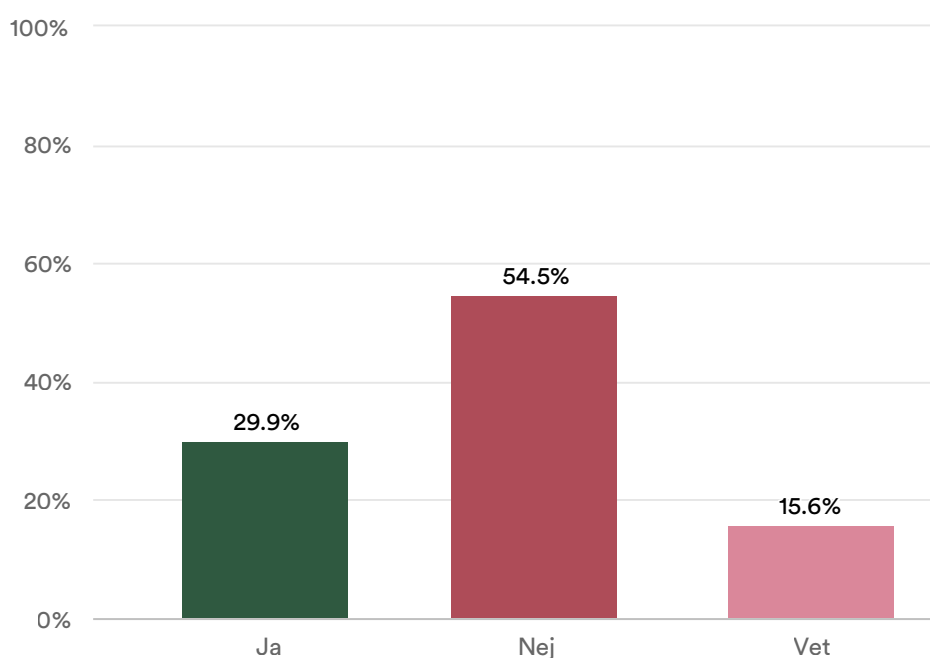

Bara tre av tio kommuner har vidtagit åtgärder med anledning av osäkerhet i omvärlden

Tidigare erfarenhet och forskning pekar på att kriser kan leda till en ökning av antalet självmord, särskilt inom grupper som är utsatta på olika sätt. Mest aktuellt just nu är att många har svårt att få pengarna att räcka, samtidigt som läget i omvärlden är osäkert. En kommande lågkonjunktur och hög inflation påverkar stora grupper i samhället på ett negativt sätt. I grupper som redan lever med ett antal riskfaktorer, till exempel långvariga hälsobesvär, skulder och olika typer av sociala svårigheter, riskerar ökad ekonomisk stress – kombinerat med att samhällets resurser minskar – att driva upp självmordstalen ytterligare.

Bara tre av tio kommuner uppger att de har vidtagit särskilda åtgärder med anledning av situationen. De insatser som anges i kommentarerna är i första hand olika former av stöd kopplat till skuldsanering, men även insatser kopplat till psykisk hälsa.

11. Har kommunen vidtagit några särskilda åtgärder inom området suicid, med anledning av ökad osäkerhet i omvärlden och försämrade ekonomiska livsvillkor för många av kommunens invånare?

SAMMANFATTANDE ANALYS

Stora brister i många kommuner – men en positiv utveckling

Kommunerna har en central roll för att förebygga självmord. Riksrevisionens granskning från 2021 (RIR 2021:26) visar på stora skillnader i hur det suicidpreventiva arbetet bedrivs på regional och lokal nivå. Riksrevisionen påpekar att arbetet med att förebygga självmord är minst utvecklat just i kommunerna. Ett aktivt och effektivt arbete med att främja psykisk hälsa och att förebygga självmord i kommunerna utgör en viktig förutsättning för den nollvision som antogs av riksdagen redan 2008.

Även om förbättringar skett inom flera områden, antingen till följd av ett förstärkt arbete eller att kunskapen om vilka insatser som görs har ökat, är det få kommuner som bedöms ha goda insatser. De flesta kommuner får en gul markering. Det innebär att kommunen arbetar med flera viktiga områden, men att arbetet behöver utvecklas. 71 kommuner får en röd markering. Dessa kommuner samlar inte ihop tillräckligt med poäng för att kunna anses ha ett tillfredsställande arbete för att förebygga suicidförsök och suicid.

Positivt är att flera kommuner i fritextsvaren skriver att de ligger i startgroparna för att utveckla sitt suicidpreventiva arbete. Ofta sker det i samverkan med andra kommuner, regioner, ideella organisationer och expertmyndigheter.

Stora skillnader mellan kommuner

Det går inte att se några gemensamma nämnare mellan de kommuner som har ett utvecklat arbete respektive mellan de som inte har det. Det finns både stora och små kommuner som har kommit långt när det handlar om att utveckla rutiner och insatser. Det finns inte heller några geografiska mönster, däremot framgår att kommuner i vissa regioner samverkar kring suicidprevention.

Det finns goda exempel att inspireras av, som visar att det utan stora resurser är möjligt att genomföra viktiga insatser på kommunal nivå för att minska antalet självmord. Dessutom har flera av dessa insatser en positiv effekt på folkhälsan generellt.

Sammanhållet arbete saknas i många kommuner

Undersökningen visar på stora skillnader mellan kommuner, men även inom kommuner. En kommun kan exempelvis ha rutiner för att agera vid självmord och genomföra utbildningar, men samtidigt sakna en lokal överenskommelse för samarbetet mellan socialtjänst och psykiatri.

Resultatet tyder på att många kommuner inte har något samlat grepp kring insatserna, trots att det på många håll finns samordnare för arbetet. Flera kommuner som har samordnare bör se över hur rollen är utformad för att säkerställa ett samlat arbete med tydliga mandat för suicidpreventiva insatser i hela kommunen.

Alla kommuner måste arbeta med att förbättra offentliga miljöer

Olika insatser för att förebygga suicid har olika starkt stöd i forskningen. Att prioritera insatser som har bevisad effekt är en viktig utgångspunkt för de kommuner som på kort sikt inte har möjlighet att utveckla en bredd av åtgärder.

En av de åtgärder som har starkast forskningsstöd är att få bort inslag i den offentliga miljön där risken för självmord är hög (så kallade hot spots). Det kan i praktiken handla om att förändra byggnader, eller att installera skyddsbarriärer på olika platser.

I dag analyserar endast ett fåtal kommuner risker för suicid i offentliga miljöer, både befintliga och nya. Här har i stort sett ingen förbättring skett jämfört med förra året. Frågan i enkäten handlar om att genomföra analyser, hur många kommuner som faktiskt sedan vidtar åtgärder visar inte undersökningen. Alla kommuner har anledning att utveckla sitt arbete på detta område.

För fakta, stöd, tips och goda exempel på hur kommuner kan arbeta suicidpreventivt, besök gärna suicidezero.se/kommun.

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER:

Agera kraftfullt nu

Efterverkningar av pandemin, dramatiska förändringar i omvärlden, skenande priser och en kommande lågkonjunktur påverkar nästan alla negativt. Sambandet mellan ekonomiska svårigheter, arbetslöshet, ökat bidragsberoende och psykisk ohälsa samt suicid är välbelagt. Utvecklingen riskerar att driva upp självmordstalen för människor som befinner sig i en utsatt situation. Det är viktigare än någonsin att kommunerna kommer igång med förebyggande och stödjande insatser.

Ta fram en handlingsplan för det suicidpreventiva arbetet

Det är viktigt att kommunens insatser får effekt. Med en handlingsplan grundad på evidensbaserade och nödvändiga insatser som stöd, kan kommunen utveckla ett systematiskt suicidpreventivt arbete där mål sätts och insatser utvärderas. Planen ska vara politiskt förankrad och samtliga förvaltningar ska involveras i det suicidpreventiva arbetet. Styrningen bör ske inom ramen för ordinarie system: mål och budget, verksamhetsplanering och uppföljning.

Tillsätt en tjänsteperson med ansvar för kommunens suicidpreventiva arbete

Suicidpreventiva insatser behöver ske inom flera olika förvaltningar. Genom att utse en tjänsteperson med ett övergripande ansvar för hela kommunens arbete läggs, tillsammans med en handlingsplan, en bra grund för ett systematiskt arbete. Samordnarens arbete är beroende av tydliga mandat, vilket förutsätter beslut i kommunens ledning, att olika förvaltningar samverkar och att centrala mål följs ut i verksamheterna.

Säkerställ att det suicidpreventiva arbetet finns med i kommunens budget

En förutsättning för att insatser ska prioriteras och för att arbetet ska bli långsiktigt, är att det finns mål och resurser för området och att dessa inte är beroende av statliga stimulansmedel. Undersökningen visar att suicidpreventivt arbete saknas i många kommunala budgetar. Flera kommuner uppger dock att det är på väg att införas. Det skulle vara ett viktigt steg i arbetet.

Analysera risker för självmord i den fysiska miljön

Ett utvecklingsområde för i stort sett alla kommuner är att analysera risken för självmord i den fysiska miljön. Det gäller både befintliga platser och nybyggnation. Nästa naturliga steg är att åtgärda de miljöer där riskerna är stora, och där statistiken visar att suicid förekommer. Detta är en av de åtgärder som har starkast vetenskapligt stöd och bör därför vara prioriterat i kommunerna.

Ta fram rutiner för hur medarbetare ska agera vid självmord/självmordsförsök

På många håll saknas verksamhetsanpassade rutiner för hur medarbetare ska agera vid självmord eller självmordsförsök. Inom socialtjänst, äldreomsorg och skola är detta särskilt viktigt, då de kommer i kontakt med människor och grupper där risken för suicid är stor. Att ta fram rutiner är en kostnadseffektiv åtgärd som kan göra stor skillnad.

Utbilda medarbetare i suicidprevention

Att medarbetare har kunskaper om suicid och suicidprevention är en viktig pusselbit för att kunna genomföra insatser som kan bidra till att minska antalet självmord. Undersökningen visar att utbildningsinsatser saknas i många kommuner. I första hand bör utbildningar riktas till medarbetare inom socialtjänst, äldreomsorg och skola.

Genomför förebyggande insatser på skolorna i kommunen

Förebyggande insatser för barn och unga är viktiga, inte minst eftersom det är en grupp där självmorden ökar. Skolan kan bidra till att stärka skyddande faktorer som kan följa med hela livet. De kommuner som ännu inte genomför förebyggande insatser på alla skolor bör prioritera detta. Skolans allmänna uppdrag, det vill säga att se till att alla elever går ut skolan med godkända betyg är dessutom – även utifrån ett suicidpreventivt perspektiv – en mycket angelägen uppgift.

Prioritera uppsökande aktiviteter för att motverka ensamhet bland äldre

Äldre män 85+ har det högsta självmordstalet. En förebyggande insats, för både kvinnor och män, är att arbeta med att förebygga ofrivillig ensamhet. Resultaten visar att de flesta kommuner inte gör aktiva försök att nå äldre som är ofrivilligt ensamma. Detta är viktigt för att nå de som inte fångas upp av öppna tillställningar, såsom caféer eller kulturevenemang. Kommunerna bör även utvärdera om de insatser som redan i dag genomförs har effekt.

Satsa på regelbundna insatser för att minska alkoholkonsumtion

Alkohol och självmordshandlingar har ett samband, främst hos män. Därför är det viktigt med riktade, men också mer allmänna, insatser för att minska alkoholkonsumtionen. Detta kan med fördel ske i samarbete med andra aktörer.

Stärk vårdkedjan för grupper som har en hög risk för suicid

En viktig åtgärd för att förebygga självmord är att stärka vårdkedjan för grupper som har en hög risk för självmord. Undersökningen visar att många kommuner saknar överenskommelser om hur samarbetet ska organiseras kring grupper som har en hög risk för självmord.

Genomför regelbundna informationsinsatser för att öka kunskapen om suicidprevention

Att nå ut med information om hur man kan möta en medmänniska som mår dåligt och vart man kan vända sig för att få professionell hjälp, är en viktig insats. Kommunerna har en betydelsefull roll i detta arbete, antingen genom att sprida kunskap i egen regi eller i samarbete med andra aktörer.

RANKING AV LANDETS KOMMUNER

Svaren bygger på tjänstemännens tolkning av frågorna, vilket innebär att kommuner med liknande rutiner eller insatser kan ha svarat lite olika beroende på hur de tolkat frågorna. Indexet bedöms ändå ge en helhetsbild över kommunernas rutiner och åtgärder när det handlar om att förebygga suicid.

Poängnivåer för ranking

Nivå	Poängspann
	20 – 27 poäng
	10 – 19 poäng
	0 – 9 poäng

- De kommuner som har 20 poäng eller mer ges grönt ljus och bedöms ha goda insatser inom området suicid.
- Kommuner som får mellan 10 och 19 poäng får gult ljus. Rutiner och insatser behöver utvecklas, men kommunerna bedöms ha ett arbete på flera viktiga områden.
- För kommuner som inte kommer upp i 10 poäng ges rött ljus. Dessa kommuner samlar inte ihop tillräckligt med poäng för att kunna anses ha tillfredsställande arbete att förebygga suicidförsök och suicid.

[Här kan du ta del](#) av enskilda kommuner och läns svar
(sorteras på kommun/län uppe till vänster)

I bilaga 1 återfinns en förteckning över vilka betyg varje svarsalternativ har fått.

Kommun	Poäng 2023	Poäng 2022
Örnsköldsviks kommun	25	Deltog ej
Vingåkers kommun	24	23
Kungsbacka kommun	23	18
Ängelholms kommun	23	Deltog ej
Hjo kommun	22	14
Arvika kommun	21	19
Gävle kommun	21	15
Umeå kommun	21	24
Åmåls kommun	21	Deltog ej
Gullspångs kommun	20	Deltog ej
Karlstads kommun	20	6
Svenljunga kommun	20	14
Tranås kommun	20	13
Trosa kommun	20	18
Ale kommun	19	Deltog ej
Bodens kommun	19	15
Borås kommun	19	Deltog ej
Eksjö kommun	19	Deltog ej
Göteborgs stad	19	7
Lerums kommun	19	Deltog ej
Munkedals kommun	19	Deltog ej

Salems kommun	19	8
Skellefteå kommun	19	18
Växjö kommun	19	19
Hagfors kommun	18	9
Hudiksvalls kommun	18	17
Knivsta kommun	18	21
Laxå kommun	18	15
Lidköpings kommun	18	6
Mariestads kommun	18	21
Partille kommun	18	Deltog ej
Tidaholms kommun	18	Deltog ej
Västerviks kommun	18	20
Årjängs kommun	18	17
Hofors kommun	17	3
Kristianstads kommun	17	10
Lilla Edets kommun	17	10
Lycksele kommun	17	Deltog ej
Nyköpings kommun	17	5
Nässjö kommun	17	13
Piteå kommun	17	12
Stockholms stad	17	20
Tingsryds kommun	17	13
Tjörns kommun	17	6
Torsås kommun	17	19
Täby kommun	17	10
Uppsala kommun	17	16
Bengtstads kommun	16	Deltog ej
Boxholms kommun	16	4
Danderyds kommun	16	5
Grums kommun	16	11
Jönköpings kommun	16	15
Karlsborgs kommun	16	9
Landskrona kommun	16	18
Malmö stad	16	19
Mönsterås kommun	16	Deltog ej
Sjöbo kommun	16	16
Sorsele kommun	16	8
Tranemo kommun	16	8
Vänersborgs kommun	16	13
Åtvidabergs kommun	16	6
Emmaboda kommun	15	Deltog ej
Essunga kommun	15	Deltog ej
Härryda kommun	15	18
Oxelösunds kommun	15	12
Sätters kommun	15	16
Tomelilla kommun	15	12
Ulricehamns kommun	15	12
Varbergs kommun	15	9

Vetlanda kommun	15	18
Vimmerby kommun	15	9
Alingsås kommun	14	16
Askersunds kommun	14	Deltog ej
Eda kommun	14	20
Fagersta kommun	14	Deltog ej
Götene kommun	14	16
Håbo kommun	14	11
Högsby kommun	14	Deltog ej
Hörby kommun	14	Deltog ej
Karlskrona kommun	14	18
Katrineholms kommun	14	12
Kramfors kommun	14	19
Lekebergs kommun	14	Deltog ej
Luleå kommun	14	10
Melleruds kommun	14	Deltog ej
Olofströms kommun	14	0
Ronneby kommun	14	11
Södertälje kommun	14	7
Tibro kommun	14	6
Vilhelmina kommun	14	Deltog ej
Åre kommun	14	13
Bjurholms kommun	13	11
Båstads kommun	13	Deltog ej
Gislaveds kommun	13	12
Hallsbergs kommun	13	Deltog ej
Halmstads kommun	13	6
Hammarö kommun	13	6
Karlskoga kommun	13	Deltog ej
Klippans kommun	13	11
Kungälv kommun	13	Deltog ej
Ljusdals kommun	13	11
Lysekils kommun	13	16
Osby kommun	13	Deltog ej
Storumans kommun	13	21
Sunne kommun	13	Deltog ej
Tierps kommun	13	18
Timrå kommun	13	11
Åsele kommun	13	15
Älvdalens kommun	13	7
Örebro kommun	13	12
Borlänge kommun	12	7
Falköpings kommun	12	11
Filipstads kommun	12	15
Helsingborgs kommun	12	16
Herrljunga kommun	12	Deltog ej
Järfälla kommun	12	Deltog ej
Kristinehamns kommun	12	2

Ludvika kommun	12	Deltog ej
Nora kommun	12	4
Norrköpings kommun	12	19
Norrtälje kommun	12	Deltog ej
Oskarshamns kommun	12	15
Sandvikens kommun	12	Deltog ej
Sollefteå kommun	12	12
Sotenäs kommun	12	14
Stenungsunds kommun	12	Deltog ej
Strängnäs kommun	12	11
Strömstads kommun	12	17
Tanums kommun	12	13
Trollhättans stad	12	16
Töreboda kommun	12	Deltog ej
Övertorneå kommun	12	Deltog ej
Bollebygds kommun	11	7
Bollnäs kommun	11	Deltog ej
Gnosjö kommun	11	6
Grästorps kommun	11	Deltog ej
Hässleholms kommun	11	Deltog ej
Kalmar kommun	11	16
Leksands kommun	11	Deltog ej
Mullsjö kommun	11	15
Nacka kommun	11	Deltog ej
Nykvarns kommun	11	12
Orust kommun	11	22
Ovanåkers kommun	11	Deltog ej
Åstorps kommun	11	Deltog ej
Öckerö kommun	11	Deltog ej
Östersunds kommun	11	Deltog ej
Enköpings kommun	10	Deltog ej
Eskilstuna kommun	10	18
Forshaga kommun	10	Deltog ej
Gnesta kommun	10	7
Hällefors kommun	10	Deltog ej
Härnösands kommun	10	4
Lindesbergs kommun	10	Deltog ej
Ljungby kommun	10	19
Svedala kommun	10	5
Söderhamns kommun	10	6
Tyresö kommun	10	10
Vårgårda kommun	10	7
Älvkarleby kommun	10	Deltog ej
Bergs kommun	9	Deltog ej
Borgholms kommun	9	Deltog ej
Haninge kommun	9	6
Kumla kommun	9	Deltog ej
Sala kommun	9	0

Simrishamns kommun	9	Deltog ej
Sundsvalls kommun	9	8
Vellinge kommun	9	Deltog ej
Ånge kommun	9	8
Burlövs kommun	8	6
Falkenbergs kommun	8	6
Gotlands kommun	8	Deltog ej
Heby kommun	8	17
Höganäs kommun	8	6
Karlshamns kommun	8	10
Ljusnarsbergs kommun	8	Deltog ej
Mölnåls kommun	8	8
Strömsunds kommun	8	10
Svalövs kommun	8	Deltog ej
Ödeshögs kommun	8	4
Österåkers kommun	8	20
Botkyrka kommun	7	4
Kalix kommun	7	4
Kinda kommun	7	10
Malungs kommun	7	Deltog ej
Mjölby kommun	7	5
Ragunda kommun	7	Deltog ej
Skara kommun	7	5
Sölvesborgs kommun	7	6
Vadstena kommun	7	Deltog ej
Bromölla kommun	6	Deltog ej
Färgelanda kommun	6	5
Hedemora kommun	6	1
Härjedalens kommun	6	3
Laholms kommun	6	6
Lomma kommun	6	4
Marks kommun	6	5
Nordanstigs kommun	6	Deltog ej
Perstorps kommun	6	Deltog ej
Trelleborgs kommun	6	5
Uddevalla kommun	6	Deltog ej
Alvesta kommun	5	Deltog ej
Arjeplogs kommun	5	Deltog ej
Dals-Eds kommun	5	Deltog ej
Eslövs kommun	5	Deltog ej
Kils kommun	5	Deltog ej
Mora kommun	5	8
Skövde kommun	5	10
Smedjebackens kommun	5	11
Torsby kommun	5	3
Värnamo kommun	5	9
Flens kommun	4	Deltog ej
Jokkmokks kommun	4	8

Köpings kommun	4	3
Linköpings kommun	4	Deltog ej
Nynäshamns kommun	4	6
Säffle kommun	4	8
Vindelns kommun	4	3
Västerås stad	4	11
Dorotea kommun	3	10
Malå kommun	3	Deltog ej
Munkfors kommun	3	14
Upplands-Bro kommun	3	Deltog ej
Vännäs kommun	3	Deltog ej
Ystads kommun	3	10
Älvsbyns kommun	3	2
Skinnskattebergs kommun	2	2
Söderköpings kommun	2	Deltog ej
Storfors kommun	1	Deltog ej
Mörbylånga kommun	0	3
Nordmalings kommun	0	2
Uppvidinge kommun	0	3

Bilaga 1. Förteckning över betyg för svarsalternativ

Maximalt antal poäng: 27

1. Finns det en tjänsteperson inom kommunen som har ett samordningsansvar för organisationens suicidpreventiva arbete?

Ja- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

2. Nämnas det suicidpreventiva arbetet i kommunens budget för 2022?

Ja- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

3. Har kommunen skriftliga och verksamhetsanpassade rutiner för hur medarbetare ska agera i händelse av suicid/suicidförsök inom följande områden? Poäng ges för varje delfråga (äldreomsorg, socialtjänst, skola).

Ja, och rutinerna omfattar alla verksamheter- 2p

Ja, och rutinerna omfattar några av verksamheterna- 1p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

4. Genomför kommunen utbildningar i suicidprevention riktade till medarbetare inom följande områden? Poäng ges för varje delfråga (äldreomsorg, socialtjänst, skola).

Ja, riktade till alla medarbetare- 2p

Ja, men inte riktat till alla medarbetare- 1p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

5. Genomförs insatser på kommunens skolor i syfte att förebygga suicidförsök och suicid?

Ja, insatser i syfte att förebygga suicidförsök och suicid genomförs på alla skolor i kommunen- 2p

Ja, insatser i syfte att förebygga suicidförsök och suicid genomförs men inte på alla skolor i kommunen- 1p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

6. Genomför kommunen regelbundna insatser för att bekämpa ofrivillig ensamhet bland äldre?

Ja- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

7. Genomför kommunen regelbundna insatser för att minska alkoholkonsumtion bland kommunens invånare?

Ja- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

8. Analyserar kommunen enskilt eller i samarbete med andra aktörer risker för suicid i olika miljöer i kommunen?

Analyser görs av befintliga miljöer i kommunen- 1p

Analyser görs vid byggandet av nya miljöer- 1p

Analyser görs både av befintliga miljöer och vid byggandet av nya- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

9. Finns en lokal överenskommelse för samarbetet mellan socialtjänst och psykiatri med syftet att stärka vårdkedjan för grupper som har en hög risk för suicid?

Ja- 2p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

10. Genomför kommunen regelbundna informationsinsatser riktade till allmänheten för att öka kunskapen om suicidprevention?

Ja, i egen regi- 1p

Ja, genom att ge stöd till andra aktörer som genomför informationsinsatser- 1p

Ja, kommunen gör både insatser i egen regi och genom att ge stöd till andra aktörer- 1p

Nej- 0p

Vet ej- 0p

**SUICIDE
ZERO**